

»Obstaja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska«*

Čebelarji družine Rothschütz z gradu Podsmreka pri Višnji Gori

Kranjski trgovski čebelnjak (1868) na gradu Podsmreka, Jakob Portmann in Alojzij Toman (III. del)

Kranjski trgovski čebelnjak (1868) na gradu Podsmreka pri Višnji Gori

Posebej dobro je kranjsko čebelo poznal baron Emil Rothschütz (sin dr. Philippa Rotschütza), ki je bil zelo razgledan in izobražen na področju čebelarstva (njegovi knjigi o čebelarstvu iz leta 1875 je dodana bibliografija tedanjega čebelarskega slovstva po letu 1850 – naštetih je 129 knjig in 14 serijskih publikacij). 56 knjig iz njegove knjižnice hrani čebelarska knjižnica Janeza Goličnika. Leta 1866 se je Emil z družino preselil na grad Podsmreka pri Višnji Gori (podedovala ga je njegova žena grofica Antonija Lichtenberg). Znanje mu je omogočalo, da je o kranjski čebeli napisal številne in poglobljene strokovne članke, s katerimi je odločilno prispeval k njeni vsestranski prepoznavnosti. Še posebej je zaslužen za širjenje kranjske čebele in za čebelarjenje z njo.

Grad Podsmreka pri Višnji Gori s čebelnjaki (1875)

Po objavi članka Aus Unterkrain v Bienen-Zeitung (1857), kjer je prvič opisana kranjska čebela, je nastopil čas trgovine s kranjskimi čebelami. Rothschütz (1868) piše v sestavku Krainer Biene, da je bilo 21. avgusta 1867 v Zvitau generalno zborovanje moravsko šlezjskega čebelarskega združenja, ki mu je predsedoval dr. Žiwansky. O kranjski čebeli je predaval Libor Morbitzer in predsednik združenja je v nadaljevanju zboru posredoval tudi svoje izkušnje s temi čebelami, oba sta jih dobila v letu 1867 od Rothschütza. V sestavku so zapisane dobre izkušnje s kranjsko čebelo tudi drugih čebelarjev. Poudarili so njihovo dobro rojivost, mirnost, nabiralnost in druge dobre lastnosti kranjskih čebel. Rothschütz nadaljuje:

Rothschütz (1868) – Krainer Biene

»Zaradi tega in drugih pisno poslanih sporočil z naročili, ki so bila v letu 1867 ter na osnovi privatnih ter društvenih zahtevah, sem spomladi 1868 odprl »Kranjski trgovski čebelnjak pri Višnji Gori pri Ljubljani (Avstrija)«

Dovolite mi vdano prošnjo, da mlado podjetje prijazno podprete, da bo uspešno. Cenik za leto 1868 bom priložil naročilom, medtem ko bom sam, v interesu samega čebelarstva, te cirkularje še razširil.«

Gregori (2010) poudarja: »**Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak)** je postal središče čebelarskega dogajanja na Kranjskem in Emil Rothschütz se je širokopotezno lotil trgovine s čebelami. V obratu so bili velika mizarstva in kleparstva delavnica, ključavničarski obrat ter satnišnica, v njih pa je bilo zaposlenih od 30 do 35 delavcev«.

Za potrebe trgovine s čebelami je Emil Rothschütz v Podsmreki na površini približno 300 m² postavil štiri čebelnjake, v katere je lahko namestil več kot tisoč panjev - njegovi listovni panji in preprosti kmečki panji – kranjiči. Že maja in junija leta 1867 so 150 naročnikom poslali približno 800 panjev čebel, leto pozneje pa že več kot 1100. Rothschütz je skonstruiral listovni panj in ga leta 1869 razstavil na »potovalnem zboru nemških kmetijcev in gozdarjev«. Trgovska zbornica je v letnem poročilu v poglavju Čebelarstvo na Kranjskem (1873) poročala: »Izvažujejo se tudi žive čebele iz Kranjskega; to kupčijo je zlasti vpeljal in pospeševal blagorodni g. baron Rothschütz v Smereku (p. Pösendorf). Prav išče se naša čebela zaradi na-

glega pomnoženja (rade namreč rojijo) in pohlevnosti, in res jih naročujejo iz vseh dežel srednje Evrope, celo tudi iz Bata-vije; v zadnjih letih se je v Dalmaciji Kranjska čebela vdoma-čila.« Leta 1890 je bilo iz Višnje Gore poleg drugega poslanih 1200 družin v panjih s satniki, 1400 družin v kranjičih, veliko različnih čebelarskih potrebščin in listovnih panjev. Oglaševal je tako v različnih tujih in domačih čebelarskih revijah kot tudi v domačih časopisih. Izdajal je obsežne prodajne kataloge in cenike. Prodajne kataloge so začeli izdajati najverjetneje leta 1868, najprej enkrat letno, pozneje četrtletno. Ohranjeno in do zdaj najdeno jih je pet.

Naslovnice prodajnih katalogov: 1889

1892

1894

Kranjski trgovski čebelnjak je leta 1869 priznalo k. k. avstrijsko kmetijsko ministrstvo:

Čebelar Jakob Portmann

Še preden je Rothschütz ustanovil Kranjski trgovski čebelnjak, je za njegovo vodenje iskal zanesljivega in izkušenega čebelarja. Sprejet je bil čebelar Jakob Portmann iz kraja Ruswyl v kantonu Luzern, Švica, ki je leta 1864 v Luzernu izdal knjigo o čebelarjenju. Portmann je pri Rothschützu nastopil službo meseca maja 1868. Portmann je kranjski trgovski čebelnjak po 18 mesecih zapustil in sprejel je službo čebelarja pri grofu Langerju na Poganici pri Novem mestu. Zanimiva je njegova objava o kranjski čebeli (1870): »Tako imenovana kranjska čebela je že od nekdaj na Kranjskem, Koroškem in verjetno tudi na Hrvaškem. Razlikuje se od nemške in italijanske čebele že na prvi pogled po posebni obarvanosti in hitremu gibanju, po dobri plodnosti matic in hitrem razmnoževanju družin ter dobri rojivosti. Čebele delavke kranjske čebelje pasme imajo zadnje obročke srebrno sivo pobarvane. Na trgovskem čebelnjaku g. Rothschütza sem v času, ko sem tam služboval, lahko proučeval kranjske čebele in jih posebno cenim«.

Kot dokaz dobre plodnosti in rojivosti opisuje: »Prvega maja 1869 je bilo na trgovskem čebelnjaku v Podsmreki 350 družin

(panjev); od prvega maja do 10. junija sem odposlal 800 rojev, v čebelnjaku pa je bilo 760 panjev (prirast 410 panjev); 350 panjev je dalo 1210 rojev.«

Alojzij Toman – desna roka Emila Rothschütza

V letu ustanovitve Kranjskega trgovskega čebelnjaka se je pri Emilu Rothschützu zaposlil Alojzij Toman, ki je bil duša podjetja celih 54 let. Lapajne (1923) ga je predstavil in poudaril naslednje:

- uvršča ga k možem, ki so z neumornim delom pripomogli k svetovni slavi naše čebele,
- rojen je leta 1839 na Koroškem v vasi Hart pri Beljaku,
- bil je trgovsko izobražen,
- v čebelarstvo na gradu Podsmreka se je zaposlil kot oskrbnik in poslovodja ter bil desna roka barona Rothschütza,
- njegova zasluga je, da je baron Rothschütz v nemščini spisal vrsto čebelarskih knjig, s katerimi je širil slavo naše čebelne pasme in da je položil temelje trgovini s čebelami,
- s svojim talentom in neumornim delom je vse svoje premoženje in prihranke položil na oltar čebelarstva ter gmo-tno reševal čebelarstvo na gradu Podsmreka,
- umrl je 31. 8. 1922 in je pokopan na pokopališču v Višnji Gori.

(se nadaljuje)

* Odlomki iz knjige: *Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschütz*

Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar
Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani